

Ortaokul Beşinci Sınıf 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Sosyoloji Kavramları Açısından İncelenmesi

Büşra Yılmaz¹

Cemal Avcı²

Özet

Sosyal bilgiler dersi, değişen ve gelişen çevreden hareketle bireye toplumsal konularda ihtiyaç duyduğu becerilerin kazandırılmasını amaçlar. Bu amaçlanan becerilerin kazandırılabilmesi için 2024 sosyal bilgiler öğretim programında “sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler” öğretim yaklaşımları temel alınmıştır. Bu öğretim yaklaşımlarından özellikle “sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” çeşitli sosyal bilim disiplinlerinin ürettiği bilgilerin kullanıldığı bir yapıya sahiptir. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler eğitiminin yararlandığı disiplinlerden biri de sosyolojidir. Bu araştırmanın amacı 2024 sosyal bilgiler öğretim programı 5. sınıf öğrenme alanlarında yer alan içeriklerin sosyoloji kavramları açısından incelenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada verilerinin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, sosyoloji kavramlarının kullanımının öğrenme alanlarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 19 öğrenme çıktısından 13’ünün, yaklaşık olarak %68’inin sosyoloji kavramları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Öğrenme alanlarında yer alan içeriklerden en çok verinin ilişkilendirildiği kategorinin “Toplumsal Yapı”, en az verinin ilişkilendirdiği kategorinin “Toplumsal Kurumlar” olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Bilgiler
Öğretim Programı
Sosyal Bilimler
Sosyoloji
Ortaokul

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 12.02.2025

Kabul Tarihi: 26.02.2025

Elektronik Yayın Tarihi: 30.06.2025

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1638261

¹ 100. Yıl İlkokulu, Sınıf Öğretmeni, busraertugrul226@gmail.com, 0000-0001-9657-5535

² Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, avci_c@ibu.edu.tr, 0000-0001-7357-0790

Investigation of Secondary School Fifth Grade Social Studies Curriculum 2024 in Terms of Sociology Concepts

Abstract

The social studies course aims to provide individuals with the skills they need in social issues based on the changing and developing environment. In order to provide these skills, the 2024 social studies curriculum is based on the “social studies as social sciences” and “social studies as reflective research” teaching approaches. Among these teaching approaches, especially “social studies as social sciences” has a structure in which information produced by various social science disciplines is used. One of the disciplines that social studies education as social science utilizes is sociology. The aim of this study is to examine the contents of the 20th grade learning areas of the 2024 social studies curriculum in terms of sociology concepts. Qualitative research method was used in the study. Document analysis method was used to collect the data and the data were subjected to descriptive analysis. As a result of the research, it is seen that the use of sociology concepts differs according to learning areas. It is seen that 13 of the 19 learning outcomes in the social studies curriculum, approximately 68%, are associated with sociology concepts. It is seen that the category with the most data associated with the content in the learning areas is “Social Structure” and the category with the least data associated with it is “Social Institutions”.

Keywords

Social studies
Curriculum
Social sciences
Sociology
Secondary school

About Article

Sending Date: 12.02.2025
Acceptance Date: 26.02.2025
Electronic Issue Date: 30.06.2025

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1638261

GİRİŞ

Sosyal bilimler, insan davranışlarını derinlemesine incelemeyi ve değerlendirmeyi amaçlayan bir bilim dalıdır. Bireylerin hayatındaki farklı durumlara bağlı olarak değişebilen birçok konuyu ele aldığı için kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla sosyal bilimler, günlük hayatımızda geniş bir yer bulmakla birlikte toplumsal büyüme ve gelişmede de kritik bir role sahiptir. Dünya’da meydana gelen hızlı değişimler insan ilişkilerinin çok karmaşık olmasına ve insan davranışlarının sistemsiz hale gelmesine neden oldu. Bu gibi sebepler birçok araştırmacının sosyal bilimler alanında çalışmasını beraberinde getirdi (Syal, 2015). Sosyal bilimler ile sosyal bilgiler birbiriyle yakından ilişkili ve insan ihtiyaçları ile doğrudan ilgilendir. Her ikisi de insanları, birey etkileşimlerini ve toplumda bir düzen oluşturmayı hedefleyen dinamik ve değişken bir çevreyi tanımaya yönelik becerileri, anlayışı, kişiliği ve tutumları geliştirmeyi amaçlar. Sosyal bilimler tarih, antropoloji, coğrafya, ekonomi, psikoloji, siyaset bilimi, hukuk ve sosyolojiyi içeren bilim alanlarına ayrılır. Sosyal bilgiler ise diğer sosyal bilimler gibi bağımsız bir bilim dalı değildir aksine çeşitli sosyal bilimleri birleştiren bir çalışma alanıdır (Zainuddin vd., 2022). Sosyal bilgiler, temalarını sosyal bilimler disiplinlerinden yararlanarak oluşturan bütünleştirici bir derstir (Brown, 2015). Sosyal bilgiler,

tüm dersler içinde en kapsayıcı olanıdır (Ross vd., 2014). Sosyal bilgilere ilişkin yapılan tanımlar incelendiğinde Marker ve Mehlinger' e (1992) göre bireylerin topluma aktif katılımını sağlayabilmek için gerekli olan bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında etkili olan bir çalışma alanı, Barr' a (1997) göre ise bireylerin Dünya'yı tanımasını ve üzerine düşen görev ve sorumluluklarını bilen bireyler olarak topluma katılmasını hedefleyen bir derstir. Ulusal Sosyal Bilimler Konseyi'ne (NCSS'ye) (1994) göre birey ve toplum bilimlerini vatandaşlık becerilerini geliştirmek amacıyla bütünleştirmektir. Okul programları içerisinde birçok sosyal bilim disiplinlerinin yanı sıra doğa bilimleri içerikleri üzerinden de inceleme sağlar. Yapılan tanımların ortak noktası olarak sosyal bilgilerin, disiplinler arası bir yaklaşımla etkin ve nitelikli vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler dersinin temel amacı, bireylerin karşılıklı etkileşimin olduğu çevrede, sosyal ve kültürel zenginliklere sahip, demokratik bir toplumun bilinçli vatandaşları olarak kamu yararını gözetken mantıklı ve sorumlu kararlar alabilmelerine katkı sağlamaktır (NCSS, 1994). Sosyal bilgilerin genel ve özel amaçlarına ulaşmak için öğretim programı standartları Ulusal Sosyal Bilimler Konseyi tarafından belirlenmiştir. Bu standartlar, belirli içeriklere dair yerel kararların alınmasına olanak tanıyan geniş bir temalar çerçevesi oluşturmayı hedefler (Ross vd., 2014). Bu doğrultuda, Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programı (SBÖP), bireyin değişen ve gelişen çevreye uyum sağlayabilmesi ve toplumsal konularda ihtiyaç duyduğu becerileri kazanması amacıyla hazırlanmıştır (SBÖP, 2024). Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde ulaşılmak istenen amaçların kazandırılmasında üç temel öğretim yaklaşımı dikkat çekmektedir. Bunlar; toplumun kültürünü devam ettirebilmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve değerlerin aktarımını belirten 'vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler eğitimi', etkin vatandaşlar yetiştirilmesi için sosyal bilimlerin her bir alanındaki kuram, yöntem ve yaklaşımların kullanılmasını belirten 'sosyal bilim olarak sosyal bilgiler eğitimi' ve nitelikli bireyler yetiştirilmesi için sosyal bilgiler eğitiminin günümüzün ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi gerektiğini belirten 'yansıtıcı öğrenme araştırma sosyal bilgiler eğitimi'dir (Barr vd., 1978). Milli Eğitim Bakanlığı sosyal bilgiler öğretim programında (2024), hedeflenen becerilerin kazandırılabilmesi için "sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler" ve "yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler" öğretim yaklaşımları esas alınmıştır (SBÖP, 2024). Sosyal bilgiler dersinin öğretim programında ele alınan öğretim yaklaşımlarından özellikle "sosyal bilim olarak sosyal bilgiler" öğretim yaklaşımı birçok disiplinin kullanıldığı sosyal bilim disiplinlerinden elde edilen bilgilerin kullanıldığı bir yapıya sahiptir. Bu doğrultuda programın içeriği, toplumsal faaliyetlerin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde ele alındığı disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulmuştur (SBÖP, 2024). "Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler" eğitiminde faydalanan disiplinlerden biri de sosyolojidir. Sosyal bilimlerden biri olan sosyoloji insan gruplarını, insanların birbirleriyle olan ilişkisini ve bir toplum olma özelliğini inceler (Syal, 2015). Jenkins' e (2002) göre sosyoloji, insan davranışlarındaki belirli yapıların incelenmesidir. TDK' ye (2004) göre sosyoloji, toplum bilimi demektir. Sosyolojiye ilişkin yapılan tanımlar incelendiğinde sosyoloji bilim dalının, toplum yapısını kapsamlı bir şekilde ele aldığı söylenebilir. Sosyoloji bireyin yaşadığı çağ hakkında eleştirel düşünmesini ve toplumsal yapıyı anlayabilmesini sağlar. Toplumsal yapıyı çözümleyebilen bireyler, hak ve sorumluluklarının farkında olan bilinçli bireyler olarak yetişir (Görçam & Kılıçoğlu, 2022).

Programda, öğrencilerin kendilerini, toplumu ve çevreyi keşfederek anlamalarını destekleyen içerikler "Birlikte Yaşamak", "Evimiz Dünya", "Ortak Mirasımız", "Yaşayan Demokrasimiz", "Hayatımızdaki Ekonomi", "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" olmak üzere altı öğrenme alanı altında sunulmuştur (SBÖP, 2024). Sosyoloji disiplinine ilişkin kavramlara,

öğrenme alanlarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle, sosyoloji ile sosyal bilgiler dersi arasında güçlü bir bağ olduğu söylenebilir. İlgili çalışmalar incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde yer alan kazanımların faydalandığı disiplinlerden birinin de sosyoloji olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Görçam & Kılıçoğlu, 2022; Haçat & Demir, 2018; Keçe & Merey, 2011; Kirkit, 2019; Turan, 2019). Şanlı (2007) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarının sosyalleştirme rolünü başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği, Yıldız ve Koçoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersinde sosyoloji disiplinine ilişkin konulara yer verilmesinin; bireye aidiyet duygusu kazandırdığı, empatik düşünme becerisini geliştirdiği, bireyin toplumsal duyarlılığını ve birlikte yaşama arzusunu artırdığı ileri sürülmüştür. Yapılan araştırmalar incelendiğinde 2024 sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyoloji disiplini ile olan ilişkisinin ortaya koyulduğu araştırmaya rastlanılmamıştır. Programda yer alan öğrenme alanlarının sosyoloji kavramları açısından incelenmesi, sosyoloji ile sosyal bilgiler arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önemlidir. Bu çalışmada bu ilişkinin önemini, sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile daha açık bir şekilde ortaya koymak amaçlanmaktadır. Program incelendiğinde öğrenme alanlarının içinde sosyoloji bilimi ile ilgili birçok kavramın yer aldığı görülmektedir. Bu araştırmanın amacı ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarındaki içeriklerin sosyoloji kavramları açısından incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Ortaokul 5. sınıf 2024 SBÖP’nda “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanındaki içeriklerde sosyoloji kavramlarına yer verilme durumu nedir?
2. Ortaokul 5. sınıf 2024 SBÖP’nda “Evimiz Dünya” öğrenme alanındaki içeriklerde sosyoloji kavramlarına yer verilme durumu nedir?
3. Ortaokul 5. sınıf 2024 SBÖP’nda “Ortak Mirasımız” öğrenme alanındaki içeriklerde sosyoloji kavramlarına yer verilme durumu nedir?
4. Ortaokul 5. sınıf 2024 SBÖP’nda “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanındaki içeriklerde sosyoloji kavramlarına yer verilme durumu nedir?
5. Ortaokul 5. sınıf 2024 SBÖP’nda “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanındaki içeriklerde sosyoloji kavramlarına yer verilme durumu nedir?
6. Ortaokul 5. sınıf 2024 SBÖP’nda “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanındaki içeriklerde sosyoloji kavramlarına yer verilme durumu nedir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanılarak belirli bir konuya ilişkin olarak hedef kitlenin davranış ve algısını ortaya çıkarmaya yardımcı olacak şekilde tasarlanan araştırma türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2006).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada verileri toplamak amacıyla ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı (2024) incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımına uygun olarak analiz edilmiştir. Betimsel araştırmalar, bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamayı amaçlayan araştırma türleridir (Büyüköztürk vd., 2016). Kategori oluşturma aşamasında MEB Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı (2009) taranmış ve programda yer alan üniteler (*Birey ve Toplum, Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme ve Gelişme, Toplum ve Kültür, Toplumsal Kurumlar*), kategori olarak belirlenmiştir. Belirlenen kategoriler ilgili alanda iki uzmanın görüşüne sunulmuş ve konuların geçerliliği sağlanmıştır. Ortaokul 5. sınıf SBÖP (2024) kapsamında yer alan içerikler analiz edilirken belirlenen kategorilerde yer alan sosyoloji kavramları şu şekildedir:

1. **Birey ve Toplum:** *Sosyalleşme, sosyal statü ve rol, toplumsal sapma, toplumsal kontrol, toplumsal hak ve görevler* gibi sosyoloji kavramlarına ilişkin kategoridir.
2. **Toplumsal Yapı:** *Toplumsal yapı, toplumsal etkileşim, toplumsal tabakalaşma ve tabakalaşma hiyerarşisi* gibi sosyoloji kavramlarına ilişkin kategoridir.
3. **Toplumsal Değişme ve Gelişme:** *Modernleşme, küreselleşme, değişim ve gelişim olgusu* gibi sosyoloji kavramlarına ilişkin kategoridir.
4. **Toplum ve Kültür:** *Kültür, bilişsel kültür, davranışsal kültür ve maddi kültürden oluşmaktadır. Ayrıca seçkin-popüler, evrensel-yerel kültür, kültür merkezcilik, yabancı kültür merkezcilik ve kültürel görelilik* gibi sosyoloji kavramlarına ilişkin kategoridir.
5. **Toplumsal Kurumlar:** *Aile, eğitim, din, ekonomi ve siyaset kurumlarının anlamı ve işlevleri* gibi sosyoloji kavramlarına ilişkin kategoridir.

Bu çalışmada ortaokul 5. sınıf SBÖP’nda yer alan sosyoloji kavramları belirlenen kategoriler çerçevesinde programda yer alan öğrenme alanları içeriğinde bulunan öğrenme çıktıları, beceriler, değerler ve kavramlar açısından incelenmiştir. Bu çerçevede araştırmacılar tarafından belirlenen kavramlar, belirlenen kategorilere göre öğretim programı incelenerek ilişkilendirmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda iki araştırmacının yaptığı ilişkilendirmeler karşılaştırılmış ve elde edilen veriler ışığında değerlendirme yapılarak çalışmanın geçerliği sağlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde ortaokul 5. sınıf SBÖP’nda yer alan 6 öğrenme alanında bulunan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramların sosyoloji kavramlarına göre incelenmesi yer almaktadır. SBÖP (2024) ile birlikte kazanım yerine öğrenme çıktısı ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Beceriler; kavramsal beceriler (KB), alan becerileri (AB), eğilimler (E), sosyal-duygusal öğrenme becerileri (SDB) ve okuryazarlık becerileri (OB) olarak sınıflandırılmıştır.

1. “Birlikte Yaşamak” Öğrenme Alanında Yer Alan İçeriklerin Sosyoloji Kavramlarına İlişkin Dağılımı

“Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Birey ve Toplum” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 1’de yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI	BİRLİKTE YAŞAMAK			
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
BİREY VE TOPLUM	SB.5.1.1. Dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rolleri arasındaki ilişkileri çözümleyebilme	SDB2.3. Sosyal Farkındalık Becerisi	D16. Sorumluluk	Rol
		SDB2.1. İletişim Becerisi		Hak
		KB2.7. Karşılaştırma Becerisi		Sorumluluk
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		Grup
		E2.1. Empati		
		E2.2. Sorumluluk		
		E2.3. Girişkenlik		

Şekil 1. “Birlikte Yaşamak” Öğrenme Alanının “Birey ve Toplum” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 1 incelendiğinde “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı “Birey ve Toplum” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 1 tane kavramsal beceri, 1 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 7 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 4 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP 2024, s.38).

“Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplum ve Kültür” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 2’de yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI	BİRLİKTE YAŞAMAK			
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUM VE KÜLTÜR	SB.5.1.2. Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabilme	KB2.5. Sınıflama	D15. Sevgi	Kültür
		KB2.7. Karşılaştırma	D19. Vatanseverlik	Saygı
		SDB2.2. İş Birliği Becerisi		
		SDB2.3. Sosyal Farkındalık Becerisi		
		SDB3.3. Sorumlu Karar Verme Becerisi		
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		
		OB2. Dijital Okuryazarlık		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı		
		E2.1. Empati		
		E2.2. Sorumluluk		
		E2.3. Girişkenlik		

Şekil 2. “Birlikte Yaşamak” Öğrenme Alanının “Toplum ve Kültür” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 2 incelendiğinde “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı “Toplum ve Kültür” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 3 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 2 tane kavramsal beceri, 4 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 12 tane farklı beceri, 2 tane değer ve 2 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP 2024, s.38-39).

“Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplumsal Yapı” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 3’te yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		BİRLİKTE YAŞAMAK		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUMSAL YAPI	SB.5.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme	SDB2.2. İş Birliği Becerisi	D16. Sorumluluk	Birlik ve Beraberlik
		SDB3.2. Esneklik Becerisi	D20. Yardımseverlik	Dayanışma
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		Yardımlaşma
		OB2. Dijital Okuryazarlık		STK
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı		
		E2.2. Sorumluluk		
		E2.3. Girişkenlik		
		E3.3. Yaratıcılık		
		E3.11. Özgün Düşünme		

Şekil 3. “Birlikte Yaşamak” Öğrenme Alanının “Toplumsal Yapı” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 3 incelendiğinde “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı “Toplumsal Yapı” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 4 tane okuryazarlık becerisi, 4 tane eğilim olmak üzere 10 tane farklı beceri, 2 tane değer ve 4 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP 2024, s.39).

SBÖP (MEB, 2004) 5. sınıf “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında 3 tane öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Sosyoloji kavramlarına ilişkin “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı incelendiğinde en fazla verinin (f:16) “Toplum ve Kültür” ve “Toplumsal Yapı”, en az verinin (f:12) “Birey ve Toplum” kategorilerinde yer aldığı görülmektedir.

2. “Evimiz Dünya” Öğrenme Alanında Yer Alan İçeriklerin Sosyoloji Kavramlarına İlişkin Dağılımı

“Evimiz Dünya” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplumsal Gelişme ve Değişme” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 4’te yer almaktadır.

Şekil 4 incelendiğinde “Evimiz Dünya” öğrenme alanı “Toplumsal Gelişme ve Değişme” kategorisinde; 2 tane öğrenme çıktısı görülmektedir. SB.5.2.2. öğrenme çıktısında 2 tane kavramsal beceri, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 4 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 11 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 3 kavrama yer verildiği görülmektedir. SB.5.2.3. öğrenme çıktısında 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 3 tane okuryazarlık becerisi, 1 tane eğilim olmak üzere 6 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 2 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.43-44).

ÖĞRENME ALANI		EVİMİZ DÜNYA		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUMSAL DEĞİŞME VE GELİŞME	SB.5.2.2. Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme	KB2.6. Bilgi Toplama Becerisi KB2.7. Karşılaştırma SDB2.1. İletişim Becerisi SDB3.3. Sorumlu Karar Verme Becerisi OB1. Bilgi Okuryazarlığı OB2. Dijital Okuryazarlık OB4. Görsel Okuryazarlık OB7. Veri Okuryazarlığı E3.2. Odaklanma E3.4. Gerçeği Arama E3.8. Soru Sorma	D18. Temizlik	Doğal Çevre Beşerî Çevre Coğrafya
	SB.5.2.3. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme	SDB2.1. İletişim Becerisi SDB2.2. İş Birliği Becerisi OB1. Bilgi Okuryazarlığı OB2. Dijital Okuryazarlık OB4. Görsel Okuryazarlık E3.7. SistematiK Olma	D5. Duyarlılık	AFAD Afet

Şekil 4. “Evimiz Dünya” Öğrenme Alanının “Toplumsal Gelişme ve Değişme” Kategorisine İlişkin Bulguları

SBÖP (MEB, 2004) 5. sınıf “Evimiz Dünya” öğrenme alanında 4 tane öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu öğrenme çıktılarından sadece 2 tanesi sosyoloji kavramlarından “Toplumsal Değişme ve Gelişme” kategorisi ile ilişkilendirilmiştir. “Toplumsal Değişme ve Gelişme” kategorisi (f:24) verinin yer aldığı kategoridir.

3. “Ortak Mirasımız” Öğrenme Alanında Yer Alan İçeriklerin Sosyoloji Kavramlarına İlişkin Dağılımı

“Ortak Mirasımız” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Birey ve Toplum” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 5’te yer almaktadır.

Şekil 5 incelendiğinde “Ortak Mirasımız” öğrenme alanı “Birey ve Toplum” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 5 tane okuryazarlık becerisi, 6 tane eğilim olmak üzere 13 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 4 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.49).

ÖĞRENME ALANI		ORTAK MİRASIMIZ		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
BİREY VE TOPLUM	SB.5.3.2. Anadolu’da ilk yerleşimleri kuran toplumların sosyal hayatlarına yönelik bakış açısı geliştirebilme	SDB2.1. İletişim Becerisi	D19. Vatanseverlik	Toplum
		SDB3.3. Sorumlu Karar Verme Becerisi		Avcı
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		Toplayıcı
		OB2. Dijital Okuryazarlık		Yerleşik
		OB4. Görsel Okuryazarlık		Yaşam
		OB5. Kültür Okuryazarlığı		
		OB7. Veri Okuryazarlığı		
		E1.1. Merak		
		E2.1. Empati		
		E3.2. Odaklanma		
		E3.3. Yaratıcılık		
		E3.6. Analitik		
		Düşünme		
		E3.8. Soru Sorma		

Şekil 5. “Ortak Mirasımız” Öğrenme Alanının “Birey ve Toplum” Kategorisine İlişkin Bulguları

“Ortak Mirasımız” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplum ve Kültür” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 6’da yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		ORTAK MİRASIMIZ		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUM VE KÜLTÜR	SB.5.3.1. Yaşadığı ildeki ortak miras öğelerine ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme	SDB2.1. İletişim Becerisi	D15. Sevgi	Ortak Miras UNESCO
		SDB3.3. Sorumlu Karar Verme Becerisi		
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		
		OB2. Dijital Okuryazarlık		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		OB5. Kültür Okuryazarlığı		
		E2.2. Sorumluluk		
		E3.2. Odaklanma		
		E3.3. Yaratıcılık		

Şekil 6. “Ortak Mirasımız” Öğrenme Alanının “Toplum ve Kültür” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 6 incelendiğinde “Ortak Mirasımız” öğrenme alanı “Toplum ve Kültür” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 4 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 9 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 2 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.48).

“Ortak Mirasımız” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplumsal Yapı” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 7’de yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		ORTAK MİRASIMIZ		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUMSAL YAPI	SB.5.3.3. Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme	SDB3.3. Sorumlu Karar Verme Becerisi	D15. Sevgi	Medeniyet
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı	D19. Vatanseverlik	Milat
		OB2. Dijital Okuryazarlık		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		E2.2. Sorumluluk		
		E3.2. Odaklanma		
		E3.6. Analitik Düşünme		
		E3.7. Sistemati Olma		
		E3.10. Eleştirel Bakma		

Şekil 7. “Ortak Mirasımız” Öğrenme Alanının “Toplumsal Yapı” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 7 incelendiğinde “Ortak Mirasımız” öğrenme alanı “Toplumsal Yapı” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 1 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 3 tane okuryazarlık becerisi, 5 tane eğilim olmak üzere 9 tane farklı beceri, 2 tane değer ve 2 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.49).

SBÖP (MEB, 2004) 5. sınıf “Ortak Mirasımız” öğrenme alanında 3 tane öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Sosyoloji kavramlarına ilişkin “Ortak Mirasımız” öğrenme alanı incelendiğinde en fazla verinin (f:18) “Birey ve Toplum”, en az verinin (f:12) “Toplum ve Kültür” kategorilerinde yer aldığı görülmektedir.

4. “Yaşayan Demokrasimiz” Öğrenme Alanında Yer Alan İçeriklerin Sosyoloji Kavramlarına İlişkin Dağılımı

“Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplumsal Yapı” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 8’de yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUMSAL YAPI	SB.5.4.2. Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme	SDB2.1. İletişim Becerisi	D16. Sorumluluk	Etkin Vatandaşlık
		SDB2.3. Sosyal Farkındalık		
		Becerisi		
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		
		OB2. Dijital Okuryazarlık		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		OB6. Vatandaşlık		
		Okuryazarlığı		
		E2.2. Sorumluluk		
		E2.5. Oyunseverlik		
		E3.11. Özgün Düşünme		

Şekil 8. “Yaşayan Demokrasimiz” Öğrenme Alanının “Toplumsal Yapı” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 8 incelendiğinde “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı “Toplumsal Yapı” kategorisinde incelendiğinde, 1 tane öğrenme çıktısı, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 4 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 9 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 1 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.54).

“Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Birey ve Toplum” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 9’da yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
BİREY VE TOPLUM	SB.5.4.3. Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme	SDB2.2. İş Birliği Becerisi	D1. Adalet	Katılım
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı		
		E1.1. Merak		

Şekil 9. “Yaşayan Demokrasimiz” Öğrenme Alanının “Birey ve Toplum” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 9 incelendiğinde “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı “Birey ve Toplum” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 1 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 3 tane okuryazarlık becerisi, 1 tane eğilim olmak üzere 5 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 1 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.54).

“Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplumsal Kurumlar” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 10’da yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		YAŞAYAN DEMOKRASİMİZ		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUMSAL KURUMLAR	SB.5.4.4. Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında bilgi toplayabilme	SDB1.2. Öz Düzenleme Becerisi	D5. Duyarlılık	Etkin Vatandaşlık
		SDB2.1. İletişim Becerisi	D16. Sorumluluk	
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı	D20. Yardımseverlik	
		OB2. Dijital Okuryazarlık		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı		
		E2.2. Sorumluluk		
		E3.3. Yaratıcılık		
		E3.10. Eleştirel Bakma		

Şekil 10. “Yaşayan Demokrasimiz” Öğrenme Alanının “Toplumsal Kurumlar” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 10 incelendiğinde “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı “Toplumsal Kurumlar” kategorisinde; 1 tane öğrenme çıktısı, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 4 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 9 tane farklı beceri, 3 tane değer ve 1 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.55).

SBÖP (MEB, 2004) 5. sınıf “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanında 4 tane öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu öğrenme çıktılarından sadece 3 tanesi sosyoloji kavramlarından “Toplumsal Yapı”, “Birey ve Toplum” ve “Toplumsal Kurumlar” kategorileri ile ilişkilendirilmiştir. Sosyoloji kavramlarına ilişkin “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı

incelendiğinde, en fazla verinin (f:13) “Toplumsal Kurumlar”, en az verinin (f:7) “Birey ve Toplum” kategorilerinde yer aldığı görülmektedir.

5. “Hayatımızdaki Ekonomi” Öğrenme Alanında Yer Alan İçeriklerin Sosyoloji Kavramlarına İlişkin Dağılımı

“Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplumsal Yapı” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 11’de yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		HAYATIMIZDAKİ EKONOMİ		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUMSAL YAPI	SB.5.5.1. Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme	SDB2.1. İletişim Becerisi	D17. Tasarruf	Sürdürülebilirlik
		SDB2.2. İş Birliği Becerisi	D19. Vatanseverlik	Tasarruf
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		
		OB2. Dijital Okuryazarlık		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		OB8. Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı		
		E2.2. Sorumluluk		
		E3.3. Yaratıcılık		
		E3.11. Özgün Düşünme		

Şekil 11. “Hayatımızdaki Ekonomi” Öğrenme Alanının “Toplumsal Yapı” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 11 incelendiğinde “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanı “Toplumsal Yapı” kategorisinde incelendiğinde, 1 tane öğrenme çıktısı, 2 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 4 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 9 tane farklı beceri, 2 tane değer ve 2 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.58). SBÖP (MEB, 2004) “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanında 3 tane öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu öğrenme çıktılarından sadece 1 tanesi sosyoloji kavramlarından “Toplumsal Yapı” kategorisi ile ilişkilendirilmiştir. “Toplumsal Yapı” kategorisi (f:13) verinin yer aldığı kategoridir.

6. “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” Öğrenme Alanında Yer Alan İçeriklerin Sosyoloji Kavramlarına İlişkin Dağılımı

“Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanı, sosyoloji disiplininin “Toplumsal Yapı” kategorisine göre ilişkilendirme Şekil 12’de yer almaktadır.

ÖĞRENME ALANI		TEKNOLOJİ VE SOSYAL BİLİMLER		
KATEGORİ	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram
TOPLUMSAL YAPI	SB.5.6.1.Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışabilme	SDB3.3. Sorumlu Karar Verme Becerisi	D11. Özgürlük	Teknoloji
		OB1. Bilgi Okuryazarlığı		Genel Ağ
		OB2. Dijital Okuryazarlık		
		OB4. Görsel Okuryazarlık		
		E3.3. Yaratıcılık		
		E3.4. Gerçeği Arama		
		E3.5. Açık Fikirlilik		

Şekil 12. “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” Öğrenme Alanının “Toplumsal Yapı” Kategorisine İlişkin Bulguları

Şekil 12 incelendiğinde “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanı “Toplumsal Yapı” kategorisinde incelendiğinde, 1 tane öğrenme çıktısı, 1 tane sosyal-duygusal öğrenme becerisi, 3 tane okuryazarlık becerisi, 3 tane eğilim olmak üzere 7 tane farklı beceri, 1 tane değer ve 2 kavrama yer verildiği görülmektedir (SBÖP, 2024, s.62). SBÖP (MEB, 2004) “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanında 2 tane öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bu öğrenme çıktılarından sadece 1 tanesi sosyoloji kavramlarından “Toplumsal Yapı” kategorisi ile ilişkilendirilmiştir. “Toplumsal Yapı” kategorisi (f:10) verinin yer aldığı kategoridir. Sosyal bilgiler öğretim programında (2024) 5. sınıf öğrenme alanlarında yer alan içeriklerin sosyoloji kavramları ile ilişkilendirildiği kategorilere göre ilişkilendirme Şekil 13’te yer almaktadır. Şekil 13 incelendiğinde SBÖP’nda yer alan 19 öğrenme çıktısından 13 tanesinin sosyoloji kavramları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Öğrenme çıktılarının yaklaşık %68’inin sosyoloji disiplininin kavramları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Öğrenme alanlarında yer alan içeriklerden en çok verinin ilişkilendirildiği kategorinin “Toplumsal Yapı” en az verinin ilişkilendirdiği kategorinin “Toplumsal Kurumlar” olduğu görülmektedir.

ÖĞRENME ALANLARI																										
KATEGORİLER		Birlikte Yaşamak				Evimiz Dünya				Ortak Mirasımız				Yaşayan Demokrasimiz				Hayatımızda ki Ekonomi				Teknoloji ve Sosyal Bilimler				
		Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram	Öğrenme Çıktısı	Beceri	Değer	Kavram	
Birey ve Toplum		1	7	1	4					1	13	1	4	1	5	1	1									
Toplumsal Yapı		1	10	2	4					1	9	2	2	1	9	1	1	1	1	9	2	2	1	7	1	2
Toplumsal Değişim ve Gelişim						2	17	2	5																	
Toplumsal Kültür		1	12	2	2					1	9	1	2													
Toplumsal Kurumlar														1	9	3	1									

Şekil 13. Öğrenme Alanlarında Yer Alan İçeriklerin İlişkilendirildiği Kategorilere İlişkin Bulgular

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Sosyoloji disiplini, toplumun var olmasını ve toplumun anlaşılmasını sağlar. Bu becerilerin bireylere kazandırılması sosyal bilgiler dersi aracılığıyla sağlanabilir. Bu araştırmada 2024-2025 eğitim öğretim yılında 5. sınıflarda uygulanmaya başlayan, yenilenen ve disiplinler arası bir anlayış ile hazırlandığı belirtilen sosyal bilgiler öğretim programı (2024) kapsamında 5. sınıf öğrenme alanlarında yer alan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramların sosyoloji bilim dalı ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın birinci alt probleminde 5. sınıf “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramlar sosyoloji kategorilerinden “Birey ve Toplum”, “Toplum ve Kültür” ve “Toplumsal

Yapı" ile ilişkilendirilmiştir. "Birlikte Yaşamak" öğrenme alanında yer alan üç öğrenme çıktısı da sosyoloji kavramları ile ilişkilendirilmiştir. "Birey ve Toplum" kategorisinde grup ve rol, "Toplum ve Kültür" kategorisinde kültür, "Toplumsal Yapı" kategorisinde toplumsal yapı kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın ikinci alt probleminde 5. sınıf "Evimiz Dünya" öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramlar sosyoloji kategorilerinden "Toplumsal Gelişme ve Değişme" ile ilişkilendirilmiştir. "Evimiz Dünya" öğrenme alanında yer alan dört öğrenme çıktısından sadece iki tanesi sosyoloji kavramları ile ilişkilendirilmiştir. "Toplumsal Gelişme ve Değişme" kategorisinde değişim ve gelişim olgusu kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın üçüncü alt probleminde 5. sınıf "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramlar sosyoloji kategorilerinden "Birey ve Toplum", "Toplum ve Kültür" ve "Toplumsal Yapı" ile ilişkilendirilmiştir. "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında yer alan üç öğrenme çıktısı da sosyoloji kavramları ile ilişkilendirilmiştir. "Birey ve Toplum" kategorisinde sosyalleşme, "Toplum ve Kültür" kategorisinde kültür, "Toplumsal Yapı" kategorisinde toplumsal yapı ve toplumsal etkileşim kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın dördüncü alt probleminde 5. sınıf "Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramlar sosyoloji kategorilerinden "Birey ve Toplum", "Toplumsal Yapı" ve "Toplumsal Kurumlar" ile ilişkilendirilmiştir. "Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında yer alan dört öğrenme çıktısından üç tanesi sosyoloji kavramları ile ilişkilendirilmiştir. "Birey ve Toplum" kategorisinde sosyalleşme ve toplumsal kontrol, "Toplumsal Yapı" kategorisinde toplumsal yapı ve toplumsal etkileşim, "Toplumsal Kurumlar" kategorisinde kurumların anlamı ve işlevleri kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın beşinci alt probleminde 5. sınıf "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramlar sosyoloji kategorilerinden "Toplumsal Yapı" ile ilişkilendirilmiştir. "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında yer alan üç öğrenme çıktısından sadece bir tanesi sosyoloji kavramları ile ilişkilendirilmiştir. "Toplumsal Yapı" kategorisinde toplumsal yapı ve toplumsal etkileşim kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın altıncı alt probleminde 5. sınıf "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı, beceri, değer ve kavramlar sosyoloji kategorilerinden "Toplumsal Yapı" ile ilişkilendirilmiştir. "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında yer alan iki öğrenme çıktısından sadece bir tanesi sosyoloji kavramları ile ilişkilendirilmiştir. "Toplumsal Yapı" kategorisinde toplumsal yapı ve toplumsal etkileşim kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde "sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler" öğretim yaklaşımlarının uygulamaya alındığı ortaokul 5. sınıf SBÖP'nda (2024) yer alan öğrenme çıktıları, beceriler, değerler ve kavramların sosyoloji kavramları ile olan ilişkisi %68,42 oranında olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde kullanılabilen "vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler" yaklaşımının 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında (2024) yer almadığı görülmektedir. Ortaokul 5. sınıf SBÖP'nda "vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler" öğretim yaklaşımının temel alındığı varsayıldığında, programda yer alan öğrenme çıktıları, beceriler, değerler ve kavramların sosyoloji kavramları ile olan ilişkisinin güçleneceği ileri sürülebilir. Araştırma sonuçları incelendiğinde sosyal bilgiler ve sosyal bir bilim olan sosyoloji disiplini arasında yakın bir ilişki vardır. Araştırma bulgularımızla paralel olarak Keçe ve Merey (2011), Turan (2019), Görçam ve Kılıçoğlu (2022), Haçat ve Demir (2018) ve Kirkit (2019) tarafından yapılan çalışmalarda, sosyal bilgiler dersinde yer alan kazanımların faydalandığı disiplinlerden birinin de sosyoloji olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Turan (2019) tarafından yapılan çalışmada 2018 sosyal bilgiler öğretim programında %71,42 ile en çok ağırlığa sahip olan disiplinin sosyoloji olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmalar (Görçam & Kılıçoğlu, 2022; Keçe & Merey, 2011; Turan, 2019) sosyolojinin, toplum yapısını ve toplumdaki sorunları incelemesi nedeniyle sosyal bilgiler dersinin en önemli alt disiplinlerinden biri olduğu görülmektedir. Öğretim programlarında sosyoloji disiplininin yeterince yer almasının yanında uygulayıcıların yeterliği de çok önemlidir. Nitekim Ay, Fidan ve Ergün (2015) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretim programına sosyolojik bakış açısının yeterince yansıtıldığı fakat öğretmenlerin sosyolojik bakış açısını konularla ilişkilendirmeye yönelik uygulamalı etkinlikler gerçekleştiremedikleri ileri sürülmüştür. Karatekin (2013) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan sosyoloji kavramlarını daha çok sınırlı anlama ve anlamama düzeylerinde bildikleri ileri sürülmüştür. Yapılan çalışmalar (Ay vd., 2015; Karatekin, 2013), sosyoloji kavramlarının ve bakış açısının kazandırılmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin gerekli yeterliğe sahip olmadığı ileri sürülmüştür. Dolayısıyla toplumun var olmasını ve anlaşılmasını sağlayan sosyoloji disiplininin öğretim programlarında yeterli düzeyde yer almasının yanında, öğretim programı uygulayıcılarının yani öğretmenlerin yeterliği de kritik öneme sahiptir. Sosyal bilgilerin disiplinlerarası bir anlayışla bireyleri daha etkin bir şekilde geleceğe ve topluma hazırladığı (Turan, 2019), öğrencilere çeşitli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırdığı (Bayır vd., 2016) düşünüldüğünde sosyoloji bilim dalının bireye katkıları yadsınamayacak derecede fazladır. Nitekim Yıldız ve Koçoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersinde sosyoloji disiplinine ilişkin konulara yer verilmesinin; bireye aidiyet duygusu kazandırdığı, empatik düşünme becerisini geliştirdiği, bireyin toplumsal duyarlılığını ve birlikte yaşama arzusunu artırdığı ileri sürülmüştür. Şanlı (2007) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarının sosyalleştirme rolünün olduğu ve bunu başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler ders kitaplarının, bireyin sosyalleşerek topluma uyum sağlamasına ve kendine güven duygusunu geliştirmesine katkı sağladığı ileri sürülmüştür. Bu çalışmada SBÖP'nın ortaokul 5. sınıf öğrenme alanları kısmında yer alan öğrenme çıktısı, beceri değer ve kavramların sosyoloji disiplini ile ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin sosyoloji disiplini ile ilişkisinin ortaya konulmasında öğretim programının öğretmenler tarafından öğrencilere daha nitelikli bir eğitim öğretim süreci yürütülebilmesi için önemli görülmektedir. Öğrenme alanlarında yer alan öğrenme çıktılarının hangi disiplinleri daha fazla içerdiği bilgisiyle öğretmenlerin eğitim öğretim sürecini yürütürken seçecekleri strateji, yöntem, teknik, materyal ve uygulamaları daha nitelikli bir şekilde planlamaları sağlanabilir.

Araştırma bulgularından hareketle geliştirilen öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitapları hazırlanırken sosyoloji alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme çıktıları, beceriler, değerler ve kavramlar bir bütün olarak disiplinlerarası anlayışa uygun olarak yapılandırılmalıdır.
- Sosyal bilgilerin sosyoloji disiplinine ilişkin yapısını aktarmaya yönelik sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerine uygulamalı eğitimler verilebilir.
- SBÖP'nda yer alan içeriklerin sosyoloji disiplini ile ilişkisini güçlendirmek için diğer öğretim yaklaşımlarının yanında "vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler" öğretim yaklaşımına da yer verilebilir.
- Akademisyenlerin ve öğretmenlerin sosyal bilgilerin disiplinlerarası anlayışını geliştirici nitelikte bilimsel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ay, T., Fidan, N., & Ergün, M. (2015). Sosyal bilgiler dersinin sosyolojik boyutu. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 235-254.
- Barr, H. (1997). Defining social studies. *Teachers and Curriculum*, 1.
- Barr, R. D., J. L. Barth & S.S. Shermish (1978). *The nature of social studies*, CA, ETC Publications.
- Bayır, Ö. G., Köse, T. Ç., & Balbağ, N. L. (2016). Sosyal bilgiler dersinde ara disiplinlerden yararlanılmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2), 1-30.
- Brown, G. M. (2015). Are there Relationships between Social Studies and Social Science. *SCSR Journal of Development*, 2(1), 29-35.
- Görçam, K. S., & Kılıçoğlu, G. (2022). 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının sosyoloji konuları açısından incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 283-297.
- Haçat, S. O., & Demir, F. B. (2018). Sosyal bilim disiplinlerine göre 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların değerlendirilmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 2(2), 27-56.
- Jenkins, R. (2002). *What is sociology?*. In: Foundations of Sociology. Palgrave, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-87835-2_2
- Karatekin, K. (2013). Social studies student teachers' levels of understanding sociology concepts within social studies curriculum. *Educational Research and Reviews*, 8(4), 144.
- Keçe, A. G. M., & Merey, A. G. Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Kirkit, M. (2019). *Sosyal bilimler disiplinlerinin sosyal bilgiler programlarına ve ders kitaplarına yansımaları*. [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.].
- Marker, G., & Mehlinger, H. (1992). *Social studies*. In P. Jackson (Ed.), *Handbook of research on curriculum* (pp. 830–851). New York: Macmillan.
- MEB (2009) *Ortaöğretim sosyoloji dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yay.
- MEB (2024) *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yay.
- NCSS (1994) *Curriculum standards for social studies: Expectations of excellence*. Washington DC: National Council for the Social Studies
- Ross, E. W., Mathison, S., & Vinson, K. D. (2014). Social studies curriculum and teaching in the era of standardization. *The Social Studies Curriculum: Purposes, Problems, and Possibilities*, 25-49.
- Syal, S. (2015). The significant role of social sciences in creating a better tomorrow. *Global Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 4(5), 22-24.

- Şanlı, S. (2007). *Sosyolojik açıdan sosyal bilimler ders kitapları ve sosyalleştirme rolleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.
- Türk Dil Kurumu (2024). *Türk dil kurumu sözlükleri*. 02.11.2024'te <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Yıldız, M. C., & Koçoğlu, E (2015). Sosyal bilgiler dersinde, sosyoloji eğitimine ilişkin yer alan konulara yönelik öğretmen algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52), 012-022.
- Zainuddin, Z., Agustang, A., & Laman, I. (2022). Kajian ilmu pengetahuan sosial dan ilmu sosial sebagai bahan materi ips untuk sekolah dasar. *Jurnal Pendidikan Dasar dan Keguruan*, 7(2), 20-25.